

VATANGA SADOQAT – OLIY QADRIYAT: PSIXOLOGIK TAHLIL

Muallif: Ibragimova Xursheda Malikovna

Profi University, Psixologiya yo'nalishi 5-bosqich talabasi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada vatanparvarlik va vatanga sadoqat tushunchalari psixologik nuqtai nazardan keng qamrovda tahlil qilinadi. Vatanni sevish va unga sadoqatli bo'lish shaxsning ma'naviy-axloqiy kamoloti, ijtimoiy identifikatsiyasi va fuqarolik mas'uliyatining muhim omili sifatida ko'rib chiqiladi. Maqolada vatanga sadoqatning psixologik mexanizmlari, shakllanish bosqichlari, shaxs rivojlanishiga ta'siri hamda yoshlar ongida ushbu qadriyatni rivojlantirish yo'llari yoritiladi.*

Kalit so'zlar: *vatanparvarlik, vatanga sadoqat, milliy identitet, qadriyatlar, psixologik tarbiya, fuqarolik ong.*

KIRISH

Vatanga sadoqat insoniyat tarixida doimo eng yuksak axloqiy va ijtimoiy qadriyatlardan biri sifatida e'tirof etilgan. Har bir jamiyat o'z taraqqiyotini, avvalo, fuqarolarining vatan oldidagi mas'uliyati, sadoqati va fidoyiligi bilan bog'laydi. Psixologiya fanida vatanga sadoqat shaxsning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari, qadriyatlar tizimi va identiteti bilan chambarchas aloqador tushuncha sifatida o'rganiladi. Bugungi globallashuv sharoitida milliy qadriyatlar, jumladan vatanga sadoqat masalasi yanada dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Chunki axborot oqimlari, migratsiya jarayonlari va madaniyatlararo ta'sir shaxsning dunyoqarashi va qadriyatlariga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bois yosh avlodda vatanga sadoqat tuyg'usini shakllantirish masalasi psixologik jihatdan chuqur o'rganishni talab etadi.

Adabiyotlarni o'rganish

Ilmiy manbalarda vatanparvarlik va vatanga sadoqat tushunchalari ko'pincha axloqiy, pedagogik va psixologik kategoriyalar sifatida izohlanadi. Klassik psixologlar shaxsning ijtimoiylashuv jarayonida milliy va ijtimoiy qadriyatlarning muhim o'rin tutishini ta'kidlaganlar identitet nazariyasiga ko'ra, shaxs o'zini muayyan guruh – millat, xalq, davlat bilan bog'lash orqali o'z "men"ini anglaydi. Aynan shu jarayonda vatanga sadoqat hissi shakllanadi. Zamonaviy psixologik tadqiqotlarda esa vatanparvarlik shaxsning motivatsion sohasi, emotsional barqarorligi va ijtimoiy faolligi bilan bog'liq holda o'rganiladi. Mahalliy va xorijiy tadqiqotlarda vatanga sadoqatning quyidagi jihatlari alohida ajratib ko'rsatiladi: milliy g'urur va iftixor tarixiy xotira va madaniy merosga hurmat jamiyat oldidagi mas'uliyat hissi fuqarolik pozitsiyasi va faol hayotiy qarashlar

Asosiy qism

1.Vatanga sadoqat tushunchasining psixologik mohiyati

Psixologik nuqtai nazardan vatanga sadoqat - bu shaxsning o'z vatani bilan emotsional, kognitiv va xulq-atvoriy bog'liqligidir. Bu tuyg'u faqatgina hissiy holat emas, balki ongli

munosabat va amaliy faoliyatda namoyon bo'ladigan qadriyatdir. Vatanga sadoqat quyidagi tarkibiy qismlardan iborat:

Emotsional komponent - vatanga bo'lgan muhabbat, faxr va g'urur hissi;
Kognitiv komponent - vatan tarixi, madaniyati va qadriyatlari haqidagi bilimlar;
Xulq-atvoriy komponent - jamiyat manfaatlari yo'lida faol ishtirok etish.

2. Vatanga sadoqatning shakllanish bosqichlari

Vatanga sadoqat shaxsda tug'ma holatda emas, balki ijtimoiylashuv jarayoni davomida turli bosqichlarida asta - sekin shakllanadi:

Ushbu jarayon shaxsning yosh davrlari, ijtimoiy muhit va tarbiya omillari bilan chambarchas bog'liq bo'lib, har bir bosqichda vatanga bo'lgan munosabat turli psixologik mazmun kasb etadi.

Bolalik davri-oilada va maktabgacha ta'lim muassasalarida vatan haqidagi dastlabki tasavvurlar paydo bo'ladi; Bu davri vatanga sadoqatning dastlabki psixologik poydevori shakllanadigan bosqich hisoblanadi. Bolalik davrda bola vatan tushunchasini aniq anglamasa ham emotsional bog'lanish orqali vatanga oid dastlabki tasavvurlarga ega bo'ladi. oila muhitida milliy qadriyatlar va an'analarning singdirilishi, ona tili orqali vatan bilan bog'liq ijobiy obrazlarning shakllanishi, davlat ramzlari (bayroq, gerb, madhiyaga) nisbatan hurmat hissining paydo bo'lishi.

Psixologik jihatdan bu bosqichda vatanga sadoqat taqlid va emotsional qabul qilish mexanizmlari asosida shakllanadi. Maktab davrida bolaning kognitiv imkoniyatlari kengayib, vatanga sadoqat ongli tus ola boshlaydi. Bola vatan tarixini, geografiyasini, milliy qahramonlarni bilib boradi.

O'smirlik davri – milliy identitet, tarixiy ong va tanqidiy fikrlash rivojlanadi; O'smirlik davri vatanga sadoqat shakllanishidagi eng murakkab va muhim bosqich hisoblanadi. Bu davrda shaxs o'zini kim ekanligini, jamiyatdagi o'rnini anglashga intiladi. Psixologik jihatlar: milliy va fuqarolik identitetining shakllanishi, tanqidiy fikrlash va qadriyatlarni qayta baholash, ijtimoiy adolat, tenglik va mas'uliyat masalalariga qiziqishning ortishi. Aynan shu davrda vatanga sadoqat hissi ongli tanlov sifatida mustahkamlanadi yoki aksincha, yetarli tarbiya bo'lmasa, zaiflashishi mumkin.

Yoshlik davri – bu davrida vatanga sadoqat shaxsning hayotiy pozitsiyasi va ijtimoiy faolligi bilan bevosita bog'lanadi. Bu bosqichda shaxs o'z bilim va qobiliyatlarini jamiyat manfaatlari yo'lida qo'llashga intiladi. fuqarolik burchini anglash, ijtimoiy loyihalar va volontyorlik faoliyatida ishtirok, kasbiy faoliyat orqali vatanga xizmat qilish motivining shakllanishi. Vatanga sadoqat bu bosqichda motivatsion va xulq-atvoriy darajaga ko'tariladi.

Yetuklik davrida vatanga sadoqat shaxsning barqaror hayotiy qadriyatiga aylanadi. Bu bosqichda shaxs o'z mas'uliyatini chuqur anglaydi va vatanga sadoqatni kundalik faoliyati orqali namoyon etadi. Xususiyatlari: jamiyat va davlat taraqqiyotiga hissa qo'shish, yosh avlod tarbiyasida faol ishtirok etish, milliy qadriyatlarni asrash va rivojlantirish. Vatanga sadoqatning shakllanishi uzluksiz, ko'p bosqichli psixologik jarayon bo'lib, u oiladan boshlanib, butun hayot

davomida rivojlanadi. Har bir yosh bosqichida psixologik yondashuvlarning to'g'ri tanlanishi shaxsda mustahkam va ongli vatanga sadoqatni shakllantirishning muhim sharti hisoblanadi.

3. Vatanga sadoqat va shaxs rivoji

Vatanga sadoqat shaxsning ijtimoiy yetukligi va psixologik barqarorligini ta'minlovchi muhim omillardan biridir. Bunday qadriyatga ega shaxslar odatda: ijtimoiy faol, mas'uliyatli, maqsadga intiluvchan, jamoa manfaatlarini shaxsiy manfaatlardan ustun qo'yuvchi bo'ladilar.

4. Yoshlar ongida vatanga sadoqatni rivojlantirish

Psixologik-pedagogik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki; Yoshlar ongida vatanga sadoqatni rivojlantirish jamiyatning barqarorligi va kelajak taraqqiyoti uchun strategik ahamiyatga ega. Psixologik jihatdan bu jarayon yoshlarning yosh xususiyatlari, ehtiyojlari va qiziqishlarini hisobga olgan holda tashkil etilishi zarur. Eng avvalo, oila muhiti vatanga sadoqatni shakllantirishning asosiy manbai hisoblanadi. Ota-onalarning vatan haqidagi ijobiy munosabati, milliy qadriyatlarga hurmati va shaxsiy namunalari yoshlar ongida kuchli ta'sir ko'rsatadi. Psixologiyada bu jarayon model orqali o'rganish mexanizmi bilan izohlanadi. Ta'lim tizimi ham muhim rol o'ynaydi. Maktab va oliy ta'lim muassasalarida vatan tarixi, milliy madaniyat va fuqarolik mas'uliyatiga oid bilimlarni faqat nazariy emas, balki interaktiv va tajribaviy usullar orqali berish samarali hisoblanadi. Munozaralar, loyihalar, tarixiy shaxslar hayotini tahlil qilish yoshlarning tanqidiy fikrlashini rivojlantiradi va vatanga ongli munosabatni shakllantiradi. Yoshlar ongida vatanga sadoqatni rivojlantirishda ijtimoiy faollik va volontyorlik faoliyati alohida ahamiyatga ega. Jamiyat muammolarini hal etishda bevosita ishtirok etgan yoshlar o'zlarini jamiyatning muhim a'zosi sifatida his qiladilar. Bu esa daxldorlik va mas'uliyat hissini kuchaytiradi. Shuningdek, zamonaviy axborot muhitidan oqilona foydalanish ham muhimdir. Ijtimoiy tarmoqlar, media va raqamli platformalar orqali milliy qadriyatlarni targ'ib etish yoshlar ongiga mos va samarali vosita bo'la oladi. Bunda psixologik jihatdan ijobiy, motivatsion va real hayot bilan bog'langan kontent ustuvor bo'lishi lozim.

5. Vatanga sadoqat tushunchasining psixologik mohiyati

Vatanga sadoqat – bu shaxsning o'z vatani, millati va jamiyati bilan barqaror psixologik bog'liqligini ifodalovchi murakkab ijtimoiy-psixologik hodisadir.

U faqatgina hissiy holat yoki shioriy qarash emas, balki shaxs ongida shakllangan qadriyatlar tizimi, ijtimoiy identitet va xulq-atvoriy yo'nalishlarning birligidir.

Psixologiya fanida vatanga sadoqat shaxsning ijtimoiylashuvi jarayonida shakllanadigan muhim ichki motiv sifatida talqin etiladi. Inson o'zini muayyan hudud, madaniyat, tarix va ijtimoiy guruh bilan bog'lab anglagan sari unda

“Men – shu vatan farzandiman” degan ichki identifikatsiya paydo bo'ladi. Aynan shu identifikatsiya vatanga sadoqatning psixologik asosini tashkil etadi.

Vatanga sadoqatning psixologik mohiyati uch asosiy komponent orqali namoyon bo'ladi:

1. Emotsional komponent.

Bu komponent vatanga nisbatan muhabbat, faxr, g'urur, daxldorlik va mas'uliyat hissini o'z ichiga oladi. Shaxs o'z vatanining yutuqlari bilan faxrlanadi, muammolariga esa befarq bo'lmaydi. Emotsional bog'lanish kuchli bo'lgan shaxslarda vatan manfaatlarini himoya qilishga ichki ehtiyoj shakllanadi.

2. Kognitiv (bilish) komponent.

U vatan tarixi, madaniyati, milliy qadriyatlari, urf-odatlar va ijtimoiy tuzilishi haqidagi bilimlarni qamrab oladi. Psixologik jihatdan qaralganda, ongli bilimlar emotsional munosabatni mustahkamlaydi. O'z tarixini va milliy merosini anglagan shaxsda vatanga sadoqat barqaror va ongli xarakter kasb etadi.

3. Xulq-atvoriy komponent.

Bu komponent shaxsning real hayotdagi faoliyatida namoyon bo'ladi. Jamiyat hayotida faol ishtirok etish, qonunlarga hurmat, ijtimoiy mas'uliyat, halol mehnat qilish va vatan ravnaqi uchun hissa qo'shish vatanga sadoqatning amaliy ifodasidir. Shuningdek, vatanga sadoqat shaxsning motivatsion sohasi bilan chambarchas bog'liq. Bunday shaxslarda ijtimoiy foydali faoliyatga intilish, jamiyat manfaatlarini shaxsiy manfaatlardan ustun qo'yish tendensiyasi kuchli bo'ladi. Psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, vatanga sadoqat hissi rivojlangan insonlarda ijtimoiy barqarorlik, maqsadga yo'naltirilganlik va mas'uliyat darajasi yuqori bo'ladi. Vatanga sadoqatning psixologik mohiyati shaxsning emotsional kechinmalari, ongli bilimlari va ijtimoiy xulq-atvorining uyg'unlashuvida namoyon bo'ladigan oliy qadriyat sifatida namoyon bo'ladi.

Bu qadriyat shaxsning ma'naviy yetukligi va jamiyat taraqqiyotining muhim psixologik omili hisoblanadi.

Metodologiya Mazkur maqolada tahliliy, taqqoslash va umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. Shuningdek, psixologiya va pedagogika sohasidagi nazariy manbalar o'rganildi hamda ularning asosida muammoga oid xulosalar chiqarildi.

Natijalar va muhokama

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, vatanga sadoqat shaxsning ma'naviy-axloqiy rivojida markaziy o'rin tutadi. Ushbu qadriyatning rivojlanganligi jamiyat barqarorligi va ijtimoiy birdamlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Ayniqsa, yoshlar bilan ishlash jarayonida psixologik yondashuvlarga asoslangan tarbiya usullari samarali hisoblanadi.

Xulosalar

1. Vatanga sadoqat - shaxsning ijtimoiy va ma'naviy yetukligini belgilovchi oliy qadriyatdir.

2. Ushbu qadriyat psixologik jihatdan emotsional, kognitiv va xulq-atvoriy komponentlardan iborat.

3. Vatanga sadoqatni shakllantirish uzluksiz tarbiya jarayonini talab etadi.

4. Yoshlar ongida vatanga sadoqatni rivojlantirish jamiyat kelajagi uchun muhim ahamiyatga ega.

Vatanga sadoqat shaxs rivojining muhim tayanchi bo'lib, u shaxsning axloqiy yetukligi, ijtimoiy faolligi va hayotiy barqarorligini ta'minlaydi. Yoshlar ongida ushbu qadriyatni

rivojlantirish esa oilaviy tarbiya, ta'lim tizimi va ijtimoiy muhitning uzviy hamkorligini talab etadi. Shu asosda shakllangan vatanga sadoqat jamiyat taraqqiyotining mustahkam psixologik poydevorini yaratadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. – СПб.: Питер, 2019.
2. Андреева Г. М. Социальная психология. – М.: Аспект Пресс, 2018.
3. Shaxs va identitet nazariyalariga bag'ishlangan tadqiqotlar.
4. Karimova V. M. Milliy g'oya va ma'naviyat asoslari. -Toshkent: O'zbekiston, 2020. Milliy qadriyatlar va vatanga sadoqatning ijtimoiy-psixologik asoslari.
5. Abdug'afforova N. Shaxs ma'naviy kamoloti psixologiyasi. - Toshkent, 2019. Shaxsda axloqiy va vatanparvarlik qadriyatlarining shakllanishi yoritiladi.
6. Qodirov. B. R. Yoshlar psixologiyasi. -Toshkent : Fan, 2018. Yoshlar ongida ijtimoiy qadriyatlar va fuqarolik pozitsiyasini shakllantirish masalalari.